

REZUMAT AL TEZEI DE ABILITARE

Cercetări în domeniul Istoriei Bisericești Universale

1. Ethosul și mentalitățile creștinismului antic; 2. Ortodoxia și Reforma

De-a lungul anilor de cercetare în domeniul teologiei istorice mi-am axat preocupările pe două mari tematici sau perioade ale Istoriei Bisericești Universale: epoca creștinismului antic și epoca Reformei. În cele două unități distincte istorice am adus contribuții noi în cercetare, care se referă la noi documente descoperite, metode inedite de problematizare, teoretizări istorice și metodologice, interpretări noi ale unor date vechi, deschiderea spre interdisciplinaritate etc.

În domeniul primei arii de cercetare, ethosul și mentalitățile creștinismului antic, am abordat în cercetările mele de până acum întregul parcurs existențial al unui creștin din Antichitate, plecând de la „pelerinajul” său între două lumi, cea păgână și cea creștină, anume convertirea la creștinism și până la trăirea într-un mod eshatologic înlăuntrul istoriei. Această abordare s-a întemeiat pe teoretizarea unei paradigme eclesiologice ortodoxe, care să permită o istorie a vieții bisericii și a modului de a fi al creștinilor antici. În această nouă lume intrat, convertitul își mărturisește credința, trăiește o valorificare a timpului în spațiul liturgic, peregrinează la marile locuri creștine sau la oamenii sfinți, trăind într-un chip minunat și paradoxal noua identitate dobândită în botez.

În studiile dedicate acestei tematici am prezentat diferitele moduri de viațuire creștină începând cu parcursul catehemenal-baptismal și trecând prin dubla cetățenie, spiritualitatea martiriului, iubirea creștină, ethosul liturgic și euharistic, filantropia și formele de slujire socială, viața de zi cu zi într-o lume majoritar păgână, ethosul monahal, pelerinajele, transcenderea temporalității etc. Abordarea are ca pilon metodologic distincția fundamentală între „ethosul ideal” și „ethosul real” al unei comunități. Ethosul ideal este format din imperativul creștin propus teoretic în predici și scrieri creștine. „Ethosul real” este modul în care acest ideal al viețuirii creștine a fost trăit concret în comunitățile Antichității creștine, iar acest mod de a privi lucrurile distinge abordările mele prezentate în această teză de abilitare.

Un al doilea culoar de expertiză științifică se referă la relațiile și interferențele dintre Ortodoxie și curentele reformatoare din Europa apuseană, în special luteranismul secolului al XVI-lea. Am abordat în mod special relațiile dintre marii reformatori luterani germani și ortodoxia bizantină din perspectivă istorică bisericească, ecumenică și teologică. Cele trei volume publicate pe această tematică, precum și nenumăratele studii referitoare la aspecte punctuale ale dialogului teologic, la descrierea reciprocă a celor două confesiuni, la structurile de gândire diferite etc. m-au ajutat să ajung la o excelentă cunoaștere a izvoarelor și a contextului istoric al acestei tematici în perioada amintită. În același timp, cercetările de până acum cu privire la întâlnirea dintre creștinismul apusean protestant și cel răsăritean ortodox în secolul al 16-lea m-au condus spre identificarea unui nou câmp de cercetare neexplorat până în prezent, anume cel al „imaginilor” străinului, al imaginării mentale a „celuilalt”, al construcției alterității confesionale ca formă de afirmare a identității. Primele rezultate ale cercetării le-am publicat în reviste de specialitate din străinătate, aducând contribuții noi chiar pe plan internațional, prin publicarea unor documente necunoscute până atunci și prin prezentarea unor episoade inedite ale relațiilor dintre ortodocșii și luteranii secolului al XVI-lea.

Între tematicile abordate pe acest culoar de expertiză se numără următoarele: episoade necunoscute ale relațiilor lui Philipp Melancthon cu ortodocșii; prezentarea și analiza primei descrieri cunoscute a Ortodoxiei realizată de Primus Truber, reformatorul Sloveniei; relația dintre protestantismul transilvănean și primele tipărituri românești de la Sibiu, Brașov și Orăștie; elementele identitare creștine ale lui Johannes Wild (1604-1611), un creștin luteran

captiv în Imperiul Otoman; încercarea inedită a domnului Despot Vodă (1561-1563) al Moldovei de a introduce reforma protestantă într-o țară eminentemente ortodoxă, care a sfârșit tragic pentru el.

Într-o altă serie de studii am încercat actualizarea rezultatelor dialogului teologic din epoca Reformei în lumea contemporană, oprindu-mă asupra posibilității unei misiuni comune a Bisericilor din Europa, asupra relevanței învățaturii *filioque* sau a raportului dintre rigoarea confesională și deschiderea ecumenică, exprimând opinii critice asupra multora din aceste aspecte.

București,

Pr. Conf. Dr. Daniel Benga

12 august 2014